

Nr 3.

Av herr **Johansson** i Stockholm, *angående ändring av 20 kap. 10 § och 22 kap. 8 § nya rättegångsbalken.*

Med avseende å väckande och utförande av åtal för brott, som lyder under allmänt åtal, råder i Sverige principiellt full likställighet mellan målsägaren och den offentlige åklagaren. Som allmän regel kan sägas gälla, att envar av dem oberoende av den andre äger företaga alla lagliga processhandlingar, varvid i fall av konflikt den som driver saken längst mot den anklagade äger vitsord.

Det måste anses vara en god princip, att »den, emot vilken brott begånget är, eller som därav förnärmad blivit eller skada lidit», icke är nödd att låta bero vid åklagarmaktens prövning, utan är berättigad att själv föra talan såväl om straffansvar som skadestånd. Om sålunda målsägandens åtalsrätt är av godo då det gäller brott i allmänhet, så måste den vara av ännu mycket större betydelse för den enskildes rättssäkerhet i fråga om brott begånget av ämbetsman i ämbetet. Det torde nämligen förhålla sig så, att hämningar av skilda slag kunna förefinnas hos åklagarmyndigheterna mot att åtala högre ämbetsmän, vilka hämningar icke göra sig gällande i fråga om åtgärder mot inbrottstjuvar och fridstörare. Det här sagda äger full giltighet trots förekomsten av justitiekanslersämbetet samt justitie- och militieombudsmannainstitutionerna.

I svensk rätt föreligger åtalsmonopol för allmän åklagare just vid ämbetsbrott, vilket måste betecknas såsom en synnerligen allvarlig brist i rättsordningen. Rättsgrunden för detta åtalsmonopol är att finna i kgl. förkl. den 23 mars 1807 punkt 40, vari stadgas, att det icke skulle vara tilllåtet för enskild part att uttaga stämning å någon domare för att tilltala honom för fel eller brott i ämbetet. Doktrin och praxis tolkade berörda punkt i 1807 års förklaring så, att den skulle tillämpas icke blott på domare utan även på administrativ ämbetsman som för tjänstefel svarade i öVERRÄTT. Genom flera prejudikat har den enskilde även berövats rätten att hos högsta domstolen fullfölja det av allmän åklagare i hovrätten anhängiggjorda målet.

Denna brist i rättsordningen har man velat lagfästa för framtiden. I nya rättegångsbalken kap. 20 § 10 stadgas sålunda:

»Vad i 8 och 9 §§ stadgats om rätt för målsäganden att väcka åtal eller övertaga eller i högre rätt fullfölja väckt åtal gälle icke ifråga om ämbetsbrott, för vilket åtal skall upptagas omedelbart av högre rätt.»

Och i kap. 22 § 8 inskränkes på samma sätt rätten till skadeståndstalan:

»Talan om enskilt anspråk på grund av ämbetsbrott, för vilket åtal skall upptagas omedelbart av högre rätt, må ej väckas av målsäganden, med mindre åtal för brottet äger rum eller talan biträdes av åklagaren.»

Om också åtalsmonopolet skulle vara byggt på tanken, att domare och övriga ämbetsmän vid handhavandet av sina ämbetsuppdrag icke borde behöva störas av obefogade åtal, så måste dock denna bekvämlighetssynpunkt, om också i och för sig förklarlig, vika för rättssäkerhetens krav. Och dessa äro icke uppfyllda med nuvarande ordning. I exempelvis Finland, för vilket land ju 1807 års kgl. förkl. även varit gällande, har också utvecklingen gått mot ett avskaffande av åtalsmonopolet vid ämbetsbrott, vilket föranleder bl. a. juris doktor Bo Palmgren att i sin 1939 i Helsingfors utgivna bok *Målsägandens Åtalsrätt* säga: »*Avskaffandet av åtalsmonopolet måste i huvudsak hälsas med tillfredsställelse. Ett åtalsmonopol, som binder målsägandens händer på detta sätt, kan icke vara ägnat att stärka medborgarens förtroende för rättsvården och förvaltningen.*»

Med hänvisning till vad ovan anförts föreslås,

att riksdagen måtte för sin del besluta att nya rättegångsbalken kap. 20 § 10 och kap. 22 § 8 skall erhålla nedanstående lydelse:

20: 10

Vad i 8 och 9 §§ stadgats om rätt för målsäganden att väcka åtal eller i högre rätt fullfölja väckt åtal gälle även i fråga om ämbetsbrott, för vilket åtal skall upptagas omedelbart i högre rätt.

22: 8

Talan om enskilt anspråk på grund av ämbetsbrott, för vilket åtal skall upptagas omedelbart av högre rätt, må väckas av målsäganden oavsett om åtal för brottet äger rum eller talan biträdes av åklagaren.

Stockholm i januari 1946.

Gustav Johansson.